

DE JURIDISCHE EN STRAFRECHTELIJKE BEMOEIENIS MET PLEGERS VAN SEKSUEEL GEWELD / MISBRUIK: EEN OVERZICHT VAN DE BELGISCHE EN NEDERLANDSE SITUATIE¹

Hilde Tubex²

Op geen enkel terrein is de wetgever, zowel in Nederland als in België, de laatste jaren zo actief geweest als op het terrein van de seksuele delinquentie. Mij is gevraagd om, als Belg, een overzicht te geven van deze evolutie. Hopelijk is deze eer niet te danken aan de beruchte zaak Dutroux die in de zomer van 1996 ons land op zijn grondvesten deed daveren. Doch, de aandacht voor seksuele delinquenten beperkt zich niet tot België. Op internationaal niveau staat seksuele delinquentie eveneens in het centrum van de strafrechtelijke en maatschappelijke belangstelling (Tubex & Snacken, 1998; Tubex, 2000). Gezien we niet bekend zijn met de Nederlandse praktijk in de aanpak van seksuele delinquenten wordt deze bijdrage eerder een theoretische beschouwing op basis van de literatuur³. Meer bepaald zijn het de recente initiatieven die door de Belgische en Nederlandse wetgever zijn genomen die hier in het voetlicht staan. Deze initiatieven wijzen vooral op een toenemende repressie zoals bijvoorbeeld een uitbreiding van de strafbaarstelling en een verhoging van de strafmaat. Tegelijk is er een zekere heropleving van de behandelidee zoals deze bestond in de vijftiger en zestiger jaren, waarbij het voornaamste doel van de bestraffing de "verbetering" van de dader is en dit door een (gedwongen) behandeling. Alvorens we de recente initiatieven bekijken moeten we rekening houden met de evolutie die eraan voorafging. Pakweg dertig jaar geleden was er een heel ander klimaat ten opzichte van seksuele handelingen. We willen ons dan ook niet beperken tot de jaren tachtig en negentig, maar beginnen ons overzicht in de *golden sixties*. Wat is er sindsdien gebeurd en waarom, hoe zijn we terechtgekomen bij het huidige zedelijkheidsbeleid? Tegen deze achtergrond worden de belangrijkste wettelijke ingrepen op het gebied van seksuele delinquentie toegelicht. Tenslotte worden beide landen vergeleken en formuleren we enkele bedenkingen.

De seksuele revolutie van de jaren zestig en zeventig

In de zestiger jaren groeit er zowel in België als in Nederland een meer liberale visie ten opzichte van seksualiteitsbeleving, wat voortvloeit uit een veranderende maatschappelijke context. Het huwelijk, de relatie en het hebben van kinderen worden niet langer gezien in termen van economische noodzakelijkheid, maar als emotionele keuzes. Door de opkomst van anticonceptiva staat seksualiteit niet langer in het teken van de voortplanting, de nadruk komt te liggen op de eigen lustbeleving en de wilsvrijheid om hiermee om te gaan. Zodoende groeit de overtuiging dat seksualiteitsbeleving een vrij recht is waar geen inmenging van de strafwetgever gewenst is zolang deze lustbeleving geen schade toebrengt aan anderen. Deze ontwikkeling wordt door Boutellier beschreven als de emancipatie en ontmoralisering van seksualiteit

(Boutellier, 1989; 1993, pp. 136-138; 2000).

Getuige hiervan zijn een aantal seksuele handelingen die uit het strafrecht verdwijnen (decriminalisering) of op een andere, minder strenge manier worden afgehandeld (depenalisering). In Nederland is vrijwillige homoseksualiteit tussen volwassen mannen alleen strafbaar geweest ten tijde van de Duitse bezetting. In 1945 is dit meteen weer uit het strafwetboek geschrapt. In 1969 vervalt het verbod op de verkoop van anticonceptiemiddelen. In 1971 wordt de strafbaarheid van overspel opgeheven, al was deze in de praktijk reeds dode letter. In 1971 wordt het seksueel contact van meerderjarigen met zestien tot twintig jarigen van hetzelfde geslacht gedecriminaliseerd. Maar ook zonder wetgevende initiatieven treden er in de vervolging en berechting van bepaalde seksuele handelingen wijzigingen op. Zoals op het gebied van de pornografie, waarbij in de praktijk een liberaler beleid gevoerd wordt. Abortus wordt gedurende de

¹ Geaccepteerd voor publicatie: 21 januari 2002.

² Dr. H. Tubex, doctor in de criminologie, is verbonden als deeltijds docent en deeltijds onderzoeker aan de School voor Criminologische Wetenschappen, Vrije Universiteit Brussel, Pleinlaan 2, B-1050 Brussel.

³ Voor een overzicht van de behandelmogelijkheden in Nederland en hun resultaten verwijzen we naar het WODC rapport 2001/1 (Beenakkers, 2001).

zeventiger jaren veel frequenter toegepast, dit naar aanleiding van een gewijzigde houding van de medici ten opzichte van de omstandigheden waarin abortus geoorloofd is. Sinds het begin van de tachtiger jaren is abortus onder bepaalde omstandigheden niet meer strafbaar (art 296 Sr.). Tenslotte wordt in 1972 door het openbaar ministerie beslist dat er geen vervolgingen meer zullen worden ingesteld ten opzichte van diegenen die zich op naaktstranden vertonen (Brongersma, 1984).

Het eerste initiatief dat in België wordt genomen in het kader van de decriminalisering is de opheffing van de strafbaarstelling van anticonceptiva in 1973. De decriminalisering van overspel verloopt in twee fasen. In 1974 wordt de regelgeving gelijkgesteld voor mannen en vrouwen. Voortaan wordt elke geslachtsgemeenschap buiten het echtelijk bed als overspel in aanmerking genomen, terwijl dit voordien enkel voor vrouwen gold. Bij mannen was er pas sprake van overspel als zij een bijzit onder het echtelijk dak onderbrachten. Bovendien was er een verschil in de bestraffing waarbij er ten opzichte van vrouwen strengere straffen voorzien waren. De wijziging van 1974 betekent dus eigenlijk een uitbreiding van de strafbaarstelling. Deze uitbreiding gaat wel gepaard met een gevoelige strafvermindering waardoor er geen vrijheidsberoving meer opgelegd kan worden, maar alleen een geldboete. In 1987 wordt overspel gedecriminaliseerd (Van de Kerchove, 1987, pp. 203-210). Er is nooit een totaal verbod op homoseksualiteit geweest. In de wet van 1965 op de jeugdbescherming wordt echter geoordeeld dat minderjarigen extra beschermd moeten worden tegen homofiele beïnvloeding door meerderjarigen, ervan uitgaande dat de minderjarige hierdoor eveneens homofiel zou kunnen worden. Zodoende stelt men homoseksuele contacten van een meerderjarige ten opzichte van een minderjarige onder de achttien jaar strafbaar, terwijl de leeftijdsgrens voor heteroseksuele contacten op zestien jaar ligt. Homoseksuele contacten tussen twee minderjarigen ouder dan zestien kunnen wel, dit wordt gezien als experimenteel gedrag dat vanzelf overgaat. De opheffing van deze discriminatie door een gelijkstelling van de leeftijdsgrens voor de toestemming komt er in 1985. De depenalisering van abortus laat op zich wachten tot 1990. Deze herziening is in België een slepende zaak en gaat gepaard met heel wat commotie. In de jaren zeventig zijn er nog zelden vervolgingen inzake abortus en wordt er in het geval van veroordeling ruim gebruik gemaakt van verzachtende omstandigheden en alternatieve maatregelen. Tussen 1971 en 1982 worden een twintigtal wetsvoorstellen ingediend om de regelgeving aan te passen, doch zonder resultaat. De

overheid besluit in 1974 tot de oprichting van een parlementaire commissie die zich moet buigen over verschillende ethische problemen, waaronder abortus. Deze commissie slaagt er echter niet in om tot een eensgezind standpunt te komen en in 1976 worden er twee verschillende conclusies neergelegd. Bij de behandeling wordt duidelijk dat het niet enkel om een ideologische onenigheid gaat, maar dat de standpunten verschillen in Nederlandstalig en Franstalig België, waarbij Vlaanderen een meer conservatieve houding inneemt. Begin jaren tachtig besluit de Procureur Generaal te Brussel dat het openbaar ministerie niet langer kan wachten op een legislatieve oplossing en opnieuw over zal gaan tot vervolgingen. Sommige zaken die in de daaropvolgende periode aangehangig worden gemaakt resulteren zelfs in een veroordeling. Ook nu is het vooral aan Nederlandstalige zijde dat er wordt opgetreden (Van de Kerchove, 1987, pp. 177-193). Mede onder druk van deze omstandigheden wordt in 1990 dan toch besloten dat abortus in bepaalde omstandigheden niet langer strafbaar is. Koning Boudewijn oordeelt echter dat hij vanuit zijn geloofsovertuiging deze wet niet kan ondertekenen en wordt tot na de goedkeuring ervan "tijdelijk onbevoegd tot regeren bevonden".

Ondanks het feit dat deze wijzigingen niet zonder slag of stoot plaatsvinden, is er duidelijk sprake van een liberale tendens in de aanpak van seksueel gedrag. Zelfs pedofilie is op zeker moment bespreekbaar. Gedurende de jaren zeventig en tachtig is in Nederland de vereniging Martijn actief die opkomt voor de belangen van pedofielen en een eigen blad uitgeeft met foto's van kinderen (Moerings, 2000). In België ontstaan er in de loop van de zeventiger jaren eveneens belangenverenigingen die zich met pedofilie bezighouden. In 1987 is één van deze verenigingen echter het onderwerp in een sensationele zedenzaak. De Brusselse vereniging CRIES, die als doelstelling heeft hulp te bieden aan mensen met pedofiele neigingen, wordt ervan verdacht in werkelijkheid te fungeren als dekmantel voor een internationaal netwerk van kinderporno en -prostitutie. De strafzaak die er op volgt oogst veel kritiek omdat ze niet objectief en neutraal zou zijn, en resulteert in zware straffen voor de betrokkenen. Mede naar aanleiding hiervan draaien de andere verenigingen hun activiteiten op een laag pitje of verdwijnen (Elsen, 1992, pp. 323-370).

Een gewijzigde maatschappelijke context

Gedurende de zeventiger jaren keert echter het tij. De vrouwenbeweging is hierbij een belangrijke beïnvloedende factor⁴. Na de eerste euforie over de pas

verworven seksuele vrijheid komt men tot de conclusie dat het in de praktijk vooral neerkomt op een bevrijding van de mannelijke seksualiteit, waarvan vrouwen veelvuldig het slachtoffer zijn. Binnen de vrouwenbeweging wordt seksueel geweld aldus geherdefinieerd in termen van macht en de maatschappelijke onderdrukking van de vrouw. In de strijd om gelijkwaardigheid vestigen zij de aandacht op een aantal vormen van seksueel gedrag waarvan veel vrouwen slachtoffer worden, zoals (poging tot) verkrachting -ook binnen het huwelijk-, aanranding van de eerbaarheid, pornografie en prostitutie. De feministische beweging ligt dan ook aan de basis van een gewijzigde visie ten opzichte van seksueel geweld, en de (wets)wijzigingen die er uit voortvloeien (Damen, 1989; Auclair & Lamoureux, 1993, pp. 48-49).

In het verlengde van de feministische beweging wordt ook het misbruik van minderjarigen aan de kaak gesteld. De vrouwenemancipatie en de herdefiniëring van seksualiteit in termen van macht in plaats van lust liggen mee aan de basis van de "ontdekking" van seksueel kindermisbruik. Waarom seksueel misbruik van kinderen pas zo laat geproblematiseerd wordt, wordt door Kool verklaard vanuit twee factoren. Ten eerste worden kinderen op dat moment nog gezien als asexuele wezens en is seks met kinderen een taboe. Ten tweede ontbreekt het tot dan aan een ruimere sociale beweging die (seksueel) misbruik van kinderen aan de kaak stelt. Minderjarigen zijn hierbij immers afhankelijk van volwassenen. In de loop van de zeventiger en tachtiger jaren ontstaan er wel zulke bewegingen (Kool, 1999, pp. 139-140). Boutellier verwijst ter verklaring naar de individualisering en sentimentalisering van het kind. Men kiest voor kinderen, waardoor deze ook een andere betekenis krijgen in het gezin. Bovendien is er een verruiming van de klassieke hulpverlening waardoor zij meer oog hebben voor dit soort problemen (Boutellier, 1989; 1993, pp. 138-149).

De vrouwenbeweging heeft eveneens een belangrijke invloed op de ontwikkeling van de slachtofferbeweging in de zestiger jaren. De aandacht voor het slachtoffer, de victimologie, ontstaat omtrent de jaren veertig. In het begin is het een voornamelijk etiologisch gerichte ontwikkeling die de criminaliteit van de dader tracht te verklaren door de relatie met het slachtoffer in aanmerking te nemen. Vroege theorieën gaan dan ook op zoek naar het aandeel van het slachtoffer in de totstandkoming van het delict, zo ook bij seksuele delicten. Mede door de stimulans van de vrou-

wenbeweging verschuift het accent mettertijd naar de gevolgen van seksueel misbruik. Naast de primaire victimisering (het slachtoffer worden van een delict) wordt nu ook aandacht gegeven aan de secundaire victimisering (slachtoffer worden tijdens de afhandeling van het misdrijf door de justitiële instellingen). Bovendien zien in de jaren zeventig de slachtofferenquêtes het licht. Zij tonen aan dat seksueel misbruik geen marginaal gegeven is dat zich louter situeert bij de sociale onderklasse maar in alle lagen van de bevolking voorkomt (Van Dijk, 1992; Peters & Goethals, 1993).

Tenslotte is er de toenemende invloed van de media. Samen met de eerste getuigenissen van slachtoffers van seksueel misbruik zijn er een aantal ophefmakende zaken die breed worden uitgesmeerd in de media (Kool, 1999, pp. 143-144). Zo blijkt uit een Engels onderzoek dat zowel het aantal vermeldingen van seksuele delicten als de omvang van deze verslaggeving in de loop van de jaren zeventig sterk is uitgebreid. Deze aandacht is niet zonder gevolg gebleven, maar heeft er mede toe geleid dat in de publieke opinie het gevoel leeft dat het aantal seksuele delicten steeds toeneemt (Sampson, 1994, pp. 30, 44).

Al deze invloeden hebben tot gevolg dat seksueel misbruik, vooral ten opzichte van minderjarigen, hoog op de politieke agenda wordt geplaatst en in een meer repressieve sfeer terecht komt. Dit manifesteert zich dan ook in opeenvolgende wetswijzigingen in beide landen.

Van Melai tot nu, de verstrakking van de zedelijkheidswetgeving in Nederland

De Nederlandse zedelijkheidswetgeving dateert van 1886. Op dat moment slaagt minister Modderman er in om zijn liberale wetboek van Strafrecht door het parlement te krijgen. De strafbaarstelling van zedendelicten is dan ook uiterst minimaal, "vrijwillig zedenbederf" moet kunnen. Later evolueert de Nederlandse zedenwetgeving in een meer conservatieve richting, wat gepaard gaat met een uitbreiding van het aantal strafbaarstellingen. Schuijer wijst erop dat zulk een proces van strafbaarstellingen steeds uitdijt en eigenlijk zichzelf in stand houdt. Naar aanleiding van de ommekeer in de maatschappelijke visie in de zestiger jaren wordt in 1970 de Adviescommissie Herziening Zedelijkheidswetgeving opgericht, beter gekend als de commissie Melai, om een integrale herziening van de zedelijkheidswetgeving door te voeren

⁴ Men spreekt hierbij over de tweede feministische golf die vooral betrekking heeft op de man / vrouw verhouding. De eerste feministische golf situeert zich bij het begin van deze eeuw en streeft vooral naar de bestrijding van prostitutie en de zorg voor ongehuwde moeders (Kool, 1999, p. 138).

(Schuijjer, 1989).

De werkzaamheden van de commissie Melai zijn een mijlpaal in de ontwikkeling van de Nederlandse zedelijkheidswetgeving. Hun voorstellen getuigen van een erg liberale visie waarbij de rol van de overheid wordt gereduceerd tot de bescherming van de persoonlijke integriteit. Het voorstel dat het meeste stof zal doen opwaaien is echter de gedeeltelijke decriminalisering van seks met en door minderjarigen. De leeftijdsgrens waaronder er geen seksuele contacten mogelijk zijn was twaalf jaar en blijft in het voorstel behouden. Seksuele handelingen tussen de twaalf en zestien jaar zijn slechts strafbaar indien de minderjarige hiertoe is "bewogen". De commissie Melai erkent dus seksualiteitsbeleving van minderjarigen en stelt ze niet langer inherent strafbaar. Er wordt wel voorzien in een bijkomende bescherming. Verder overweegt de commissie of het noodzakelijk is om seksuele delicten als een apart onderdeel van het Wetboek van Strafrecht te behouden. Ondanks de stemmen die opgaan om seksueel strafbaar gedrag voortaan in te delen bij ander gewelddadig gedrag besluit de commissie Melai dat er onvoldoende gronden zijn om de "Misdrijven tegen de zeden" te schrappen als aparte categorie (cf. boek 2 titel XIV) (Brongersma, 1984, p. 36; Schuijjer, 1989; Kool, 1999, pp. 84-97).

Door politieke wisselingen verschijnt het eindrapport van de commissie Melai pas in 1980. Intussen is de maatschappelijke sfeer echter gewijzigd en de voorstellen oogsten veel kritiek. Volgens Schuijjer ligt dit ook aan de bedenkelijke kwaliteit van het rapport. Volgens hem is het uiterst beknopt, maakt het geen gebruik van gedragswetenschappelijke inzichten en wordt een "rammelende logica" gehanteerd (Schuijjer, 1989). Omwille van het controversiële en enigszins gedateerde karakter ervan besluit de minister van justitie het advies in te winnen van verscheidene maatschappelijke organisaties. Dit resulteert in een eerste wetsvoorstel dat wordt ingediend in 1985, maar dat sneuvelt al snel. Het publiek reageert verontwaardigd, mede omdat het persbericht dat met het voorstel gepaard gaat zo slordig is opgesteld dat men de indruk krijgt dat seksualiteit met kinderen vanaf twaalf jaar volledig zou worden vrijgelaten. In 1988 wordt besloten om niet over te gaan tot een algemene herziening van de zedelijkheidswetgeving, maar zich te beperken tot het opvullen van een aantal lacunes. In het voorstel dat uiteindelijk goedgekeurd zal worden zijn er enkele belangrijke wijzigingen zoals de invoering van het begrip "seksueel binnendringen", wat een uitbreiding inhoudt van de strafbaarstelling. Door de seksneutrale formulering vallen nu ook jongens onder toepassing van de wet, bovendien wordt erkend dat verkrachting ook binnen het huwelijk mogelijk is.

De wilsonbekwame wordt eveneens beter beschermd. Het grootste probleem blijven de seksuele handelingen met minderjarigen tussen de twaalf en zestien jaar. Het voorstel van de commissie Melai om minderjarigen, indien gewenst, hun eigen seksualiteit te laten exploreren, wordt in het gewijzigde klimaat niet langer aanvaardbaar geacht. Na veel discussie wordt een oplossing gevonden door de invoering van het klachtvereiste voor misdrijven ten opzichte van minderjarigen tussen de twaalf en zestien jaar, uitgezonderd in afhankelijkheidsrelaties. Deze klacht kan door de jongere zelf of door zijn wettelijke vertegenwoordiger worden ingediend, bovendien wordt de termijn waarbinnen dit moet gebeuren verruimd. Dit compromis betekent een gedeeltelijke decriminalisering, was het niet dat de Raad voor de Kinderbescherming eveneens de mogelijkheid wordt gegeven om een klacht in te dienen. Bij ontucht met misbruik van gezag is er geen klachtvereiste. Ondanks de kritiek op de verouderde terminologie blijven de begrippen ontucht en ontuchtige handelingen behouden. De verschillende aanpassingen impliceren weliswaar een vrij grondige herziening van de zedelijkheidswetgeving, doch zonder dat deze gepaard gaat met een maatschappelijke discussie over de taak en de rol van de overheid in het bestrijden van seksueel misbruik. Het wetsvoorstel wordt dan ook regelmatig betiteld als "reparatiewetgeving". Het voorstel wordt aangenomen en de wet treedt op 1 december 1991 in werking (Schuijjer, 1989; Kool, 1999, pp. 97-136).

Na de herziening van 1991 zijn er nog een aantal wijzigingen aangebracht aan de Nederlandse zedelijkheidswetgeving. Sinds 1 februari 1994 is er een nieuw artikel inzake mensenhandel van kracht (art. 250ter Sr.). Reeds sinds 1911 bestaat een bordeelverbod dat op 1 oktober 2000 wordt opgeheven (art. 250bis Sr.). Exploitatie van prostitutie door volwassenen en uit vrije wil is niet langer strafbaar. Prostitutie als dusdanig was nooit strafbaar. De strafwet gold enkel derden die er zich beroepshalve of gewoontematig mee bezighielden. Het opgeheven bordeelverbod is vervangen door een strafbaarstelling onder de noemer mensenhandel, waardoor er dus geen onderscheid meer wordt gemaakt tussen het dwingen tot prostitutie of mensenhandel (Haveman, 2000). Bovendien wordt het klachtvereiste voor het plegen van seksuele handelingen met een jeugdige prostituee (tussen twaalf en zestien jaar) afgeschaft en is elke exploitatie van gedwongen prostitutie, uitbating van prostitutie en het plegen van seksuele handelingen met een prostituee strafbaar tot de leeftijd van achttien jaar (Moerings, 2000).

Op 1 september 1994 wordt de strafrechtelijke en civielrechtelijke verjaringstermijn met betrekking tot

zedendelicten ten opzichte van minderjarigen aangepast in die zin dat de verjaringstermijn pas aanvangt op het moment dat de betrokkene achttien jaar wordt (Memorie van Toelichting bij het huidige wetvoorstel tot partiële herziening van de zedelijkheidswetgeving).

De strafbaarstelling van het verspreiden van kinderpornografie is ingevoerd in 1986 en wordt in 1996 gewijzigd (art. 240b Sr.). Deze wijziging houdt een belangrijke verstrenging in gezien de maximum strafmaat van drie maanden wordt opgetrokken tot vier jaar. Bovendien is het toepassingsgebied uitgebreid zodat onder andere ook het louter bezit van kinderpornografie, ook voor eigen gebruik, nu strafbaar is. Deze uitbreiding oogst heel wat kritiek bij de behandeling in de kamer waarbij verwezen wordt naar de beperkingen waarin de overheid bevoegd is om in te grijpen in de persoonlijke levenssfeer. De strenge aanpak van (kinder)pornografie is vooral te wijten aan de scherpe reacties van vrouwenbewegingen en de politie op het voorstel van de commissie Melai. Bovendien is er de uitspraak van een Amerikaanse congrescommissie die stelt dat Nederland een paradijs is voor de liefhebbers van kinderpornografie (Brongersma, 1984, pp. 37-38; Schuijjer, 1997; Frenken, 1999; Van der Neut, 2000). Moerings (2000) reageert in scherpe bewoordingen op deze uitbreiding. Hij vindt de definitie van "het in voorraad hebben", zoals het door de Hoge Raad is geïnterpreteerd, veel te ruim. De uitbreiding wordt gelegitimeerd vanuit de bescherming van het kind, maar Moerings stelt dat het belang van het kind hier niet langer centraal staat maar dat het gaat over een morele afkeuring die haar weerslag vindt in de strafwet. Bovendien blijkt uit de praktijk dat het openbaar ministerie helemaal niet restrictief omspringt met de interpretatie en dat zelfs kunstenaars het slachtoffer dreigen te worden van deze regelgeving (Moirings, 2000). Ook Schuijjer (1997) argumenteert dat een toenemende repressie de grens van wat als prikkelend wordt beschouwd gewoon opschuift. Bovendien stelt hij dat de geschiedenis reeds heeft aangetoond dat seksuele prikkeling niet kan worden tegengegaan door een repressieve aanpak en dat deze eerder de kans op perverse reacties vergroot (Schuijjer, 1997).

Momenteel ligt er een wetsvoorstel voor dat nogmaals op verschillende punten ingrijpt op de zedelijkheidswetgeving (Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Gemeentewet, Kamerstukken II 200/01, 27 745). Dit voorstel oogst weer de kritiek dat er alleen aan de bestaande wetgeving wordt gesleuteld, terwijl het beter zou zijn eerst het debat te voeren welke de rol van de overheid dient te zijn in deze materie om daarna de wetgeving integraal te herbekijken. Toch besluit de mi-

nister ook nu weer dat een algehele herziening op dit moment niet wenselijk is. Bovendien zou zo'n herziening veel tijd vragen.

Het wetsvoorstel omvat vijf aanpassingen. We doorlopen ze kort :

Een eerste voorstel betreft een verdere verscherping van de kinderpornografiewet. Hierbij worden twee wijzigingen voorgesteld. De toepassing van het artikel wordt uitgebreid naar "virtuele kinderporno", waardoor kinderporno dus ook strafbaar wordt indien er bij de totstandkoming van de afbeelding geen kinderen betrokken zijn geweest. Deze uitbreiding wordt gelegitimeerd vanuit een effectieve bestrijding van kinderporno en vanuit de visie dat van de politie en het openbaar ministerie niet kan worden verwacht dat zij gaan bewijzen dat het over de afbeelding van echte kinderen gaat. Vervolgens wordt, in navolging van het VN verdrag inzake de Rechten van het Kind en het wereldcongres tegen commerciële seksuele exploitatie van kinderen in Stockholm, de leeftijdsgrens opgetrokken van zestien tot achttien jaar. Dit geldt echter alleen voor het vervaardigen, verspreiden en transporteren van kinderporno. De aangepaste leeftijdsgrens geldt niet voor het louter in bezit hebben van kinderporno (voor eigen gebruik).

Ten tweede wordt het immer onder vuur liggende klachtvereiste bij ontuchtige handelingen met minderjarigen tussen de twaalf en zestien jaar opgeheven. De motivatie ligt volgens de minister in het slecht functioneren van dit systeem in de praktijk. Het klachtvereiste wordt in het wetsvoorstel vervangen door een verplichting voor het openbaar ministerie om de minderjarige in de gelegenheid te stellen zijn of haar mening over de feiten, en eventueel omtrent de wenselijkheid van een strafvervolging, te kennen te geven. Het toepassingsgebied van het hoorrecht, dat momenteel al bestaat in algemene zin (art. 165aSv.) zou hiertoe worden uitgebreid. Als het openbaar ministerie anders beslist met betrekking tot de vervolging moet het deze beslissing motiveren.

Ten derde wordt het plegen van ontucht of seksuele handelingen uitgebreid tot activiteiten waarbij er geen rechtstreeks contact is tussen dader en slachtoffer, bijvoorbeeld het verleiden van een kind tot het plegen van seksuele handelingen met zichzelf. Deze regel geldt eveneens voor volwassenen die onrechtstreeks gedwongen worden tot seksuele handelingen.

Ten vierde wordt, naar aanleiding van het intussen gekende geval van de vrouw die ligt te slapen en in haar halfslaap wordt misleid omtrent de identiteit van de dader en zodoende gemeenschap met hem toestaat, de bescherming van de wilsonbekwamen uitgebreid tot diegenen die in een toestand zijn van verminderd bewustzijn.

Tenslotte wordt het extraterritorialiteitsbeginsel aangepast zodat feiten die buiten Nederland zijn gepleegd door vreemdelingen die in Nederland een vaste woon- of verblijfplaats hebben, in Nederland kunnen worden vervolgd en bestraft. Dit wel op voorwaarde dat de feiten in het land waar ze gepleegd zijn ook strafbaar zijn, al zou dit in de toekomst kunnen wijzigen, afhankelijk van de internationale evolutie hieromtrent.

Een waaier aan nieuwe wetgeving in België

Het Belgische strafwetboek dateert van 1867. Seksuele delicten vinden we terug onder titel VII waarin zowel de misdrijven tegen de orde der familie als tegen de openbare zedelijkheid gereguleerd worden, hoewel deze eerste dikwijls geen enkele seksuele connotatie hebben (vb. vruchtafdriving, te vondeling leggen en verlaten van kinderen). De symboliek van deze indeling verwijst nog steeds naar een visie op seksualiteit in het kader van het gezin en de voortplanting, die vooral aansluit bij een katholieke moraal (Versele, 1974, pp. 17-18). In tegenstelling tot Nederland is er in België nooit een voorstel tot volledige herziening van de zedelijkheidswetgeving geweest. Er zijn wel verschillende individuele aanpassingen doorgevoerd, een tendens die zich reeds had ingezet vóór de zaak Dutroux in de zomer van 1996 losbarste.

Een eerste belangrijke stap wordt gezet met de "Wet tot wijziging van sommige bepalingen betreffende het misdrijf verkrachting" (4 juli 1989, B.S. 18 juli 1989). Zij weerspiegelt de gewijzigde maatschappelijke visie op de positie van de vrouw en de aandacht voor haar als slachtoffer. Zo wordt de wettelijke definiëring van het begrip verkrachting aangepast. De nieuwe omschrijving impliceert een uitbreiding van de strafbare handelingen die als verkrachting in aanmerking worden genomen tot elke daad waarbij er sprake is van enige penetratie met een seksuele connotatie (art. 375 Sw.). Naast een uitbreiding van de strafbaarstelling voorziet de nieuwe wetgeving eveneens in de mogelijkheid tot een strengere bestraffing door de invoering van nieuwe, of de uitbreiding van bestaande verzwarende omstandigheden. Als bijvoorbeeld de verkrachting de dood van het slachtoffer tot gevolg heeft dan is de voorziene bestraffing, ongeacht de leeftijd van het slachtoffer, levenslange dwangarbeid. Bovendien wordt de privacy van de slachtoffers beter gewaarborgd door het verbod van publicatie en een ruimere toepassing van de behandeling ter terechtzitting met gesloten deuren (Hutsebaut, 1990).

Een volgende initiatief is de wet van 27 maart 1995 met de welluidende naam "Wet tot invoering in het strafwetboek van een artikel 380 quinquies en tot opheffing van het artikel 380 quater, tweede lid, van het-

zelfde wetboek" (B.S. 25 april 1995). Hierin worden alle verboden publiciteitsvormen voor seksuele daden of aanzetten daartoe gereguleerd. Zo wordt een verbod geheven op de reclame voor seksuele diensten met betrekking tot minderjarigen, waarmee vooral de bestrijding van de seksindustrie wordt beoogd. De reclame is eveneens strafbaar indien ze via "één of ander telecommunicatiemiddel" verloopt. Deze regelgeving richt zich vooral tot de beteugeling van 077-, roze- of sekslijnen, die op dat moment nogal wat publieke belangstelling genieten. Eén van de bezorgdheden is immers de vaststelling dat minderjarigen gemakkelijk toegang hebben tot deze sekslijnen. Bovendien wordt deze regel ook ingegeven door financiële overwegingen, gezien de hoge kosten die een veelvuldig gebruik van de sekslijnen met zich mee brengen. Tenslotte wordt de strafbaarstelling van de reclame voor (eigen) seksuele diensten gereguleerd, bijvoorbeeld het adverteren dat men zich prostitueert of als verbindingspersoon optreedt. Deze wetgeving wordt in haar vroegere vorm al zeer weinig toegepast, zodat tijdens de parlementaire debatten de vraag rijst naar de wenselijkheid van de strafbaarstelling. Uiteindelijk wordt er toch voor geopteerd ze te behouden, gezien er anders een "uiterst negatief signaal" gegeven zou worden "in de huidige context" (Vermeulen, 1995; Guillemin & Luyckx, 1995; Stevens & Dewandeleer, 1997, pp. 20-29). Deze wetswijziging oogst heel wat kritiek omwille van de moraliserende ondertoon. Het misbruik van sekslijnen kan immers ook door een technisch ingrijpen worden voorkomen en de toegankelijkheid voor minderjarigen kan ingedijkt worden door het toezicht en de verantwoordelijkheid van de ouder of gezagvoerder (Vermeulen, 1995). Er rijzen eveneens bedenkingen bij het behoud van strafbaarstellingen die in de realiteit niet worden toegepast, zoals het reclame maken voor eigen seksuele diensten, maar waarbij blijkbaar de politieke moed ontbreekt om dit te erkennen (Vermeulen, 1995).

Op 13 april 1995 worden er nogmaals twee wetten goedgekeurd in deze materie (B.S. 25 april 1995). Een eerste behandelt de strafbaarstelling van mensenhandel -al dan niet van seksuele aard- en de beteugeling van kinderpornografie. Met de wet "Houdende de bepaling tot bestrijding van de mensenhandel en van de kinderpornografie" heeft de overheid vooral de bedoeling om het sekstoerisme, de mensenhandel en de activiteiten van huwelijksbureaus op internationaal niveau tegen te gaan. Wat betreft de beteugeling van prostitutie is er een uitbreiding van de strafbare handelingen en de bestraffingsmodaliteiten. Bovendien wordt er specifiek aandacht geschonken aan de situatie van minderjarigen in de prostitutie. Een belangrijke aanpassing hierbij is de

vereenvoudiging van de bewijslast voor het openbaar ministerie, gezien het geen belang meer heeft of de dader de staat van minderjarigheid kent, tenzij er sprake is van een onoverwinnelijke dwaling. Tenslotte worden er aparte bepalingen voorzien voor het bezit en de handel in kinderporno. Hierdoor wordt kinderporno afgescheiden van porno *tout court*. Men preferreert echter geen definitie te geven van dit begrip gezien de appreciatie ervan wijzigt door de tijd heen. De scheidingslijn ligt op zestien jaar. Bovendien wordt ook het loutere bezit van kinderpornografie strafbaar gesteld om aldus de vraagzijde van de markt te treffen (Guillemin & Luyckx, 1995; Stevens & Dewandeleer, 1997).

Op 13 april 1995 wordt nog een tweede wet goedgekeurd, namelijk de wet "Betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen". Hierbij worden een aantal ingrijpende wijzigingen doorgevoerd in functie van een betere bescherming van het minderjarige slachtoffer zoals de opschorting van de verjaringstermijn tot het slachtoffer achttien jaar is, het recht om zich tijdens elk verhoor te laten begeleiden door een meerderjarig persoon van zijn keuze, en bij verkrachting van een minderjarige beneden de tien jaar zonder bijkomende verzwarende omstandigheden wordt de mogelijkheid voorzien om de zaak niet voor een Hof van Assisen te behandelen gezien dit te traumatiserend zou zijn. Naast de aandacht voor het slachtoffer tracht men eveneens de aangifte van kindermisbruik te stimuleren door het invoeren van een strafverzwaring in de algemene regeling van schuldig verzuim (van zes maanden tot één jaar gevangenisstraf)(Guillemin & Luyckx, 1995; Stevens & Dewandeleer, 1997).

Uit bovenstaande bepalingen blijkt dat er meer aandacht gegeven wordt aan het slachtoffer en het voorkomen van secundaire victimisering. Wat de dader betreft is de aanpak tweeledig: enerzijds wordt voorzien in bestraffing, anderzijds wordt de dader verplicht tot het volgen van een behandeling. Er is een uitbreiding van de bestraffing waardoor bij veroordeelden voor aanranding van de eerbaarheid en verkrachting ten opzichte van minderjarigen supplementair de ontzetting uit bepaalde rechten kan worden opgelegd. Voor diegenen die veroordeeld worden tot een straf van meer dan drie jaar is de vrijstellingsmodaliteit meestal een voorwaardelijke invrijheidstelling. Voor de daders van seksuele misdrijven ten opzichte van minderjarigen⁵ is er sinds 1995 een extra buffer ingebouwd in die zin dat er een bijkomend advies gevraagd wordt van een dienst die in de begeleiding of behandeling

van seksuele delinquenten is gespecialiseerd alvorens een vrijstelling mogelijk wordt. Deze vereiste is ook van toepassing op geïnterneerden voor deze feiten. De invrijheidstelling van de gestraften wordt eveneens verbonden aan de verplichting voor de betrokkene om zich te laten begeleiden of behandelen. Bij ministeriële omzendbrief van 13 september 1996 worden de vermelde voorwaarden uitgebreid tot alle daders van seksuele delicten ten opzichte van minderjarigen met een straf van meer dan één jaar en minder dan drie jaar. Zij komen immers in aanmerking voor een voorlopige invrijheidstelling, een modaliteit die van toepassing is op ongeveer 80% van de vervroegde vrijstellingen, en die tot nader order gereguleerd wordt bij ministeriële omzendbrief.

In 1996 (maar nog voor de zaak Dutroux) neemt de minister van tewerkstelling, arbeid en gelijke kansenbeleid het initiatief om het wetgevend kader inzake intrafamiliaal geweld aan te passen. Het voorstel voorziet in een aantal belangrijke wijzigingen zoals een aanpassing van de verouderde terminologie en het verlagen van de leeftijdsgrens waarop een minderjarige buiten de gezinssituatie toestemming kan geven tot seksuele handelingen van zestien tot veertien jaar. Dit laatste mede vanuit de vaststelling dat de leeftijd waarop jongeren voor het eerst seks hebben gedaald is ten opzichte van het begin van de 20ste eeuw (Stevens, 1998). Het voorstel veroorzaakt heel wat commotie in België. Op het moment dat het wordt neergelegd is immers de zaak Dutroux al aan het licht gekomen. Er wordt de minister verweten dat zij de jongeren aan hun lot overlaat en dat zij minderjarigen zou stimuleren tot het hebben van seks. Het voorstel wordt dan ook verworpen. De leeftijdsgrens van zestien jaar blijft, net als de oude terminologie, behouden.

De wetgeving met betrekking tot de voorwaardelijke invrijheidstelling dateert van 1888 en ligt reeds lang onder vuur. Toch wordt blijkbaar nooit de politieke noodzaak aangevoeld om de wet grondig te hervormen. Gezien Dutroux voorwaardelijk is vrijgesteld op het moment dat hij de ontvoeringen en moorden pleegt komt alles in een stroomversnelling (Snacken & Tubex, 1999). Op 5 en 18 maart worden twee wetten goedgekeurd die het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling weliswaar niet fundamenteel herzien, maar toch grondig wijzigen (B.S. 2 april 1998). Er is niet gekozen voor een fundamentele herziening omdat er op dat moment geen serene behandeling mogelijk was (Kloek & Pieters, 1998).

In de nieuwe wet op de voorwaardelijke invrijheid-

⁵ Het gaat meer specifiek om aanranding van de eerbaarheid, verkrachting, bederf van de jeugd, prostitutie en openbare zedenschennis.

stelling wordt met betrekking tot seksuele delinquenten teruggegrepen naar de terbeschikkingstelling van de regering (tbr). De tbr is een beveiligingsmaatregel die dateert uit de periode van het sociaal verweer in België aan het begin van deze eeuw, vergelijkbaar met de nieuwe richting in Nederland, en die vooral gericht is op de bescherming van de maatschappij tegen "gevaarlijke" misdrijfplegers. De tbr kan opgelegd worden door de rechter en dit vanaf een veroordeling tot een onvoorwaardelijke straf van meer dan één jaar zonder uitstel. De termijn bedraagt maximaal tien jaar en twintig jaar in het geval van specifieke recidive. Hij gaat in na het verloop van de straf en gedurende de bepaalde termijn komt de betrokkene onder het toezicht te staan van de minister van justitie die hem in vrijheid kan laten onder de door hem bepaalde voorwaarden, of tot de internering kan overgaan. In het verleden was de tbr enkel mogelijk voor recidivisten en gewoontemisdadigers, in de praktijk was zij echter in onbruik geraakt. Uitgaande van het grote recidivegevaar en "de deviante persoonlijkheidsstructuur" van seksuele delinquenten, wordt deze mogelijkheid nu ook voorzien ten opzichte van daders van aanranding van de eerbaarheid en verkrachting. De uitbreiding is een uitdrukkelijke aanbeveling van de onderzoekscommissie Dutroux. In hoeverre de maatregel wordt toegepast is momenteel niet bekend.

Bovendien wordt in de huidige wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling de bijkomende adviesverlening, opgelegd door de wet van 13 april 1995 die alleen de feiten ten opzichte van minderjarigen betreft, uitgebreid tot alle veroordeelden voor verkrachting en aanranding van de eerbaarheid. De adviesverlening gebeurt door de leden van de psychosociale dienst in bepaalde gevangenissen, die hiertoe een specifieke vorming hebben gekregen. Seksuele delinquenten die onder de toepassing van de wet vallen worden geconcentreerd in deze gevangenissen. Momenteel beperkt de taak van deze equipes zich tot adviesverlening in het kader van een voorwaardelijke invrijheidstelling. Het is echter de bedoeling te evolveren naar een pretherapeutische begeleiding waarbij de betrokkenen gedurende hun straf worden voorbereid en gemotiveerd voor de extramurale behandeling. Er wordt op dit moment niet geopteerd voor de uitbouw van een behandeling tijdens de detentie. Voor daders van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid is er bovendien de verplichting tot behandeling na de invrijheidstelling. Deze behandeling kan ambulante of residentieel zijn. De betrokkenen sluiten een prestatieverbintenis af waarin een gespecialiseerd centrum zich ertoe verbindt de betrokkene te begeleiden en te rapporteren aan de commissie voorwaardelijke invrijheidstelling. De justitieassistent verbindt zich ertoe de betrokkene te begeleiden, maar heeft daarenboven een controlerende en coördinerende taak. De seksuele delinquent tenslotte verbindt zich ertoe de voorwaarden van de begeleiding of behandeling te volgen. De rapportage van de gespecialiseerde centra aan justitie is een delicate zaak. In het samenwerkingsakkoord dat hieromtrent is afgesloten wordt bepaald dat de rapportage alleen de formele aspecten van de begeleiding betreft,⁶ en niet de inhoudelijke (Dillen, Cosyns & Klerkx, 2000, Klerkx, 2000).

Het laatste wetgevend initiatief dateert van 28 november 2000 (B.S. 17 maart 2001). Door de "Wet betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen" worden onder andere de afspraken die gelden binnen het bovenvermelde samenwerkingsakkoord met betrekking tot de behandeling en begeleiding van seksuele delinquenten nu federale wetgeving. Bovendien wordt voor geïnterneerden voor aanranding van de eerbaarheid en verkrachting ten opzichte van minderjarigen gespecificeerd dat hun voorziene sociaalgeneeskundige voogdij moet plaatsvinden in een gespecialiseerd centrum.

Vergelijking en besluit

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat de wetgevende evolutie in Nederland en België met betrekking tot seksuele delinquentie verschillende raakpunten heeft. In de zestiger jaren beleven beiden een liberale periode waarin een aantal seksuele handelingen niet langer door het strafrecht worden gereguleerd, maar worden overgelaten aan de persoonlijke wilsvrijheid van betrokkenen. Er wordt grotendeels afgestapt van de morele visie op seksualiteit, het gezin en de positie van vrouwen en kinderen hierin. De strafwetgever treedt alleen nog op ter bescherming van diegenen die niet of onvoldoende wilsbekwaam zijn of in gevallen waarin de wilsvrijheid wordt geschonden. Hij heeft niet langer de rol van zedenmeester. Maar juist omdat die eigen wilsvrijheid zo belangrijk is geworden, gaat men zich op strafrechtelijk én maatschappelijk vlak concentreren op die misdrijven die de persoonlijke integriteit aantasten. Hieruit volgen een aantal nieuwe of meer uitgebreide strafbaarstellingen die een betere bescherming moeten garanderen. Het gaat soms om zaken die reeds lang bestaan, maar voordien niet als strafbare feiten worden gezien, bijvoor-

⁶ Data en uren van de afspraken, niet-gerechtigde afwezigheden, eenzijdige stopzetting van de begeleiding, de inspanningen die de betrokkene levert, eventueel situaties van acute gevaarlijkheid met ernstig risico voor derden.

beeld verkrachting binnen het huwelijk. Andere initiatieven vloeien voort uit de toegenomen erkenning van seksueel misbruik en de gevolgen daarvan, bijvoorbeeld het opschorten van de verjaringstermijn bij seksueel misbruik ten opzichte van minderjarigen. Tenslotte is er ook sprake van nieuwere criminaliteitsvormen. Deze situeren zich vooral in de commerciële sfeer: mensenhandel, pornonetwerken, enz. zijn vooral producten van deze tijd. Gedurende deze evolutie gaan er echter in beide landen regelmatig stemmen op die de wetgever aanmanen om wat terughoudender te zijn. Hier en daar dreigen we te hervallen in een moraliserende aanpak, bijvoorbeeld de strafbaarstelling van sekslijnen in België of van het loutere bezit van wat als kinderpornografie wordt beschouwd in Nederland. Hier stelt zich de vraag naar de strafwaardigheid van seksuele handelingen. De "strafwaardigheid" als term zijn we vooral tegengekomen in de Nederlandse literatuur. Als we hem correct interpreteren schuilt er een erg mooie en zinvolle idee in deze terminologie. Welke gedragingen zijn het werkelijk waard om een tussenkomst van de strafwetgever te legitimeren? Zelf nemen we een reductionistisch standpunt in en willen we het gebruik van de vrijheidsberoving, maar ook van de bestraffing in het algemeen terugdringen tot een minimum. In de huidige context waarin alles wat met mogelijk seksueel misbruik te maken heeft al gauw disproportioneel wordt belicht en regelmatig aanleiding geeft tot *moral panic* is het goed om een criterium te hebben. Zo voorkomen we dat de wetgever op hol slaat en de nodige zelfbeschikking in deze materie aan mensen ontnemt. Het ontbreken van wilsvrijheid is volgens ons een goed criterium om een strafrechtelijk ingrijpen te legitimeren, maar dan nog blijft het de vraag wat het uiteindelijk doel is dat dient bereikt te worden, en op welke manier dit het beste kan gebeuren. Vanuit ons perspectief wordt er momenteel, zeker met betrekking tot seksuele delinquenten, nog onvoldoende aandacht gegeven aan preventie en alternatieve afhandelingsmodaliteiten. In eerste instantie geldt in België nog steeds de repressieve reflex: een strenge bestraffing in de zin van een (lange) vrijheidsberoving, en cumulatief wordt er in andere maatregelen voorzien.

In België vertaalt zich dat bijvoorbeeld in de extra voorwaarden voor een voorwaardelijke invrijheidstelling. Door de voorwaardelijke invrijheidstelling kan iemand in theorie na één derde van zijn straf, en na tweederde in geval van wettelijke herhaling, vrijkomen onder bepaalde voorwaarden. Op de naleving van deze voorwaarden wordt controle uitgeoefend en het

niet respecteren ervan kan aanleiding geven tot de intrekking van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Ten eerste is er de verplichte adviesverlening door de psychosociale dienst in de gevangenis. Deze diensten zijn momenteel overbelast zodat de procedure tot voorwaardelijke invrijheidstelling sterke vertragingen oploopt. Ten tweede is er de oplegging van een verplichte behandeling. Ook hier is er een tekort aan behandelplaatsen en vinden de seksuele delinquenten met minder gunstige perspectieven of in bepaalde regio's geen opvang. Ontmoedigd kiezen sommigen onder hen dan ook om hun straf volledig uit te zitten. Dit impliceert dat er geen enkel toezicht mogelijk is na de invrijheidstelling. In Nederland hanteert men tot op heden de automatische vrijstelling na tweederde van de straf, maar zijn er momenteel ook plannen om opnieuw een voorwaardelijke invrijheidstelling in te voeren. In België staat de voorwaardelijke invrijheidstelling weliswaar maar voor 17 % op het totaal van de invrijheidstellingen van veroordeelden⁷, maar zeker voor langgestraften is het volgens ons een belangrijke en zinvolle modaliteit om de overgang naar de maatschappij voor te bereiden, te begeleiden en te ondersteunen. Deze modaliteit moet dan ook een haalbare kaart blijven voor gedetineerden.

De invoering van de mogelijkheid tot het opleggen van een tbr voor seksuele delinquenten in de nieuwe wet tot voorwaardelijke invrijheidstelling vinden we een spijtige evolutie, omdat de toepassing ervan in de praktijk aanleiding kan geven tot een (disproportioneel) lange strafduur. De oplegging van een tbr kan immers impliceren dat men na het uitzitten van de straf van zijn vrijheid beroofd blijft. De tbr is vergelijkbaar met de "inbewaringstelling van gewoonte- en beroeps-misdadigers" die in 1929 in Nederland is goedgekeurd. In beide gevallen gaat het om beveiligingsmaatregelen ten opzichte van niet psychisch gestoorden die er op gericht zijn de betrokkenen omwille van hun veronderstelde gevaarlijkheid voor lange tijd uit de maatschappij te verwijderen (Van der Landen, 1992, pp. 266-275). Tot een toepassing is het in Nederland nooit gekomen, weliswaar om budgettaire redenen en niet uit principiële bezwaren, en in 1986 wordt de wet terug uit het wetboek geschrapt.

Tenslotte is er voor de niet toerekeningsvatbare daders de internering, vergelijkbaar met de Nederlandse ter beschikking stelling, die weliswaar gecombineerd kan worden met een straf. Een ander verschil is dat men in Nederland het tbs systeem heeft uitgebouwd zodat men in de praktijk ook effectief een behandeling kan aanbieden. In België is de behande-

⁷ Laatste cijfers voor de nieuwe wetgeving, nl. 1997.

ling in een penitentiare context eigenlijk altijd dode letter gebleven. In de praktijk wordt er beroep gedaan op private psychiatrische instellingen, maar ook dit levert heel wat moeilijkheden op, bijvoorbeeld qua veiligheid en deelname aan het regime. Om hieraan tegemoet te komen zijn er momenteel pilootprojecten opgestart in drie Vlaamse ziekenhuizen waar de voorzieningen worden aangepast zodat ook geïnterneerden die een hoger beveiligingsniveau behoeven er terecht kunnen.

Vanuit deze vergelijking stellen we ons de vraag of de Belgische wetgever niet teveel heeft geleden onder het "Dutroux syndroom", waarbij men zich in de eerste plaats richt op repressie en behandeling georganiseerd wordt in een justitieel kader en voornamelijk na de detentie. Naast de reeds strengere wetgeving wordt de voorwaardelijke invrijheidstelling ten opzichte van seksuele delinquenten immers met extra voorwaarden omgeven. Er is de verplichte behandeling en zelfs nadat iemand zijn straf volledig heeft uitgezeten is er de mogelijkheid om hem in de gevangenis te behouden via de tbr. Gedurende deze evolutie is het wettelijk kader volgens ons te sterk afgestemd op enkele uitzonderlijk ernstige seksuele misdrijfplegers, terwijl intrafamiliaal seksueel misbruik of minder extreme vormen van extrafamiliaal misbruik ten opzichte van minderjarigen veel frequenter voorkomen. Bovendien vinden we dat er onvoldoende aandacht wordt gegeven aan het stimuleren van een vroegtijdige opsporing en het aanbieden van hulpverlening, al dan niet in een justitieel kader, als alternatief voor de vrijheidsberoving.

Literatuur

- Auclair, N., & Lamoureux, B. (1993). Les théories sociales. In J. Aubut, et al. (Eds.), *Les agresseurs sexuels: Théorie, évaluation et traitement* (pp. 44-56), Montreal, Maloigne, Paris: Les éditions de la chénelière.
- Beenackers, E.M.Th. (2001). Effectiviteit van sanctieprogramma's: op zoek naar interventies die werken. *WODC onderzoeksnotities 2001/1*.
- Boutellier, J.C.J. (1989). Seksueel misbruik van kinderen; van pijnlijk geheim tot spektakelstuk. *Justitiële Verkenningen*, 5, 7-32.
- Boutellier, J.C.J. (1993). *Solidariteit en slachtofferschap. De morele betekenis van criminaliteit in een postmoderne cultuur*. Nijmegen: SUN.
- Boutellier, J.C.J. (2000). De pornografische context van zeden-delicten. Een beschouwing over de huidige seksuele moraal, *Justitiële Verkenningen*, 6, 9-24.
- Brongersma, E. (1984). Seksualiteit en wetgeving. In J. Frenken, & J. Doomen (Eds.), *Strafbare seksualiteit, opvattingen en aanpak van politie, justitie en hulpverlening* (pp. 31-50). Deventer: Van Loghum Slaterus.
- Damen, E. (1989). Seksueel geweld en behandeling; een sociologisch-emancipatorische visie. *Justitiële Verkenningen*, 9, 113-126.
- Dillen, C., Cosyns, P., & Klerkx, J. (2000). De steuncentra en het samenwerkingsakkoord. In C. Dillen, & P. Cosyns (Red.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België* (pp. 69-87). Leuven, Apeldoorn: Garant.
- Elsen, C. (1992). Een schijnproces in België. In B. Rossen, & J. Schuijjer (Red.), *Het seksuele gevaar voor kinderen. Mythen en feiten* (pp. 323-370). Lisse: Swets & Zeitlinger.
- Frenken, J. (1999). Omvang en verscheidenheid van kinderpornografie in Nederland. *Maandblad voor Geestelijke Volksgezondheid*, 3, 215-228.
- Guillemin, M., & Luycckx, A. (1995). De strijd tegen de mensenhandel, de reclame voor diensten van seksuele aard en de bescherming van de minderjarigen in het domein van de seksualiteit. *Vigiles*, 3, 19-27.
- Haveman, R. (2000). Zonder bordeelverbod vrouwenhandel bestrijden. *Proces*, 5-6, 67-71.
- Hutsebaut, F. (1990). De nieuwe wetgeving op de verkrachting. *Panopticon*, 1, 32-54.
- Klerkx, J. (2000). Ambulante behandeling Centra Geestelijke Gezondheidszorg en netwerken. In C. Dillen, & P. Cosyns (Red.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België* (pp. 129-160). Leuven, Apeldoorn: Garant.
- Kloock, K., & Pieters, F. (1998). De nieuwe wet op de voorwaardelijke invrijheidstelling: niet compleet nieuw, echt wel beter. *De orde van de dag*, 4, 19-27.
- Kool, R.S.B. (1999). *De strafwaardigheid van seksueel misbruik*, SI-EUR, Sanders instituut, Deventer, Gouda Quint.
- Memorie van Toelichting bij de wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het wetboek van Strafvordering en de Gemeentewet (partieële wijziging zedelijkheidswetgeving), 29 november 2000.
- Moerings, M. (2000). De strijd tegen seks met kinderen. Een doorslaand succes. *Proces*, 1-2, 17-24.
- Peters, T., & Goethals, J. (1993). *De achterkant van de criminaliteit*, Antwerpen: Kluwer.
- Sampson, A. (1994). *Acts of abuse, sex offenders and the criminal justice system*. London: Routledge.
- Schuijjer, J. (1989). De lijdensweg van de zedelijkheidswetgeving. *Proces*, 10, 261-271.
- Schuijjer, J. (1997). Schieten op een bewegend doel: de nieuwe kinderpornowet. *Delikt en Delinkwent*, 5, 443-453.
- Snacken, S., & Tubex, H. (1999). Libération conditionnelle et opinion publique. *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 5, 33-52.
- Stevens, L. (1998). Fysiek en seksueel geweld. Een voorontwerp van wet tot wijziging van een aantal bepalingen in het strafwetboek. *Alert*, 1, 34-45; 63-71.
- Stevens, L., & Dewandeleer, D. (1997-1998). De zedenwetten van 27 maart en 13 april 1995. Wijzigingen van Boek II van het strafwetboek. *A.J.T.- Dossier*, Mys & Breesch uitgevers, 1.
- Tubex, H. (2000). Seksuele delinquentie doorheen de strafproces-sus. In C. Dillen, & P. Cosyns (Red.), *Behandeling van seksuele delinquenten in België* (pp. 9-42). Leuven, Apeldoorn: Garant.
- Tubex, H., & Snacken S. (1998). Straffen en behandelen: Evolutie van de aanpak van seksuele delinquentie. *Panopticon*, 4, 287-310.
- Van de Kerchove, M. (1987). *Le droit sans peines, aspects de a dépenalisation en Belgique et aux Etats-Unis*. Bruxelles : Publications des Facultés Universitaires Saint Louis.
- Van der Neut, J.L. (2000). Kinderpornografie. De situatie in Nederland. *Delikt en Delinkwent*, 2, 108-149.
- van Dijk, J.J.M. (1992). Victimologie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1, 65-69.
- Vermeulen, G. (1995). Verbod op sex-advertenties en reclame voor 077-lijnen. *Panopticon*, 4, 269-273.
- Versele, S. (1974). Observations de sociologie juridique et judiciaire sur la repression des delits de mœurs. In Editions de L'université De Bruxelles, Faculté de Droit, Ecole de Science Criminologiques Léon Cornil, Institut de Sociologie, *Les frontières de la répression*, 2, 9-37.